

УДК 81'373.2:02

В. М. Лухверчык

Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка

**АДНАКАМПАНАЕНТНЫЯ НАЗВЫ
БЕЛАРУСКІХ ПЕРЫЯДЫЧНЫХ ВЫДААННЯЎ**

У артыкуле разглядаюцца лексіка-семантычныя асаблівасці аднакампанентных назваў беларускіх перыядычных выданняў.

Усяго за перыяд існавання нацыянальнага перыядычнага друку зафіксавана 517 намінацый, якія адносяцца да монакампанентных прэсонімаў. Вылучаны 11 лексіка-семантычных груп слоў, а таксама некаторыя адзінкавыя найменні, якія былі выкарыстаны ў якасці назваў перыядычных выданняў. Зроблены высновы, што найбольш пашыранымі з'яўляюцца групы «назва асобы / групы людзей», «абстрактнае паняцце», «назва арганізацыі».

Група лексічных адзінак, якія называюць асобу / групу людзей, разнастайная. Фіксуецца найменні асобы паводле назвы або тыпу навучальнай установы, прафесіі, спецыфікі прадпрыемства, паказчыкаў працы, нацыянальнасці і г. д. Перавага аддаецца назвам асобы / групы людзей паводле назвы або тыпу прамысловага / працоўнага прадпрыемства, аб'яднання; назвы партыі, грамадскай арганізацыі, сістэмы поглядаў, ідэй і пад.; віду дзейнасці.

Абстрактныя паняцці шырока выкарыстоўваюцца для ўтварэння аднакампанентных прэсонімаў. Група вылучаных адзінак з'яўляецца гетэрагеннай. У яе межах адрозніваюцца асобныя падгрупы, у якія ўваходзяць адзінкі, што абазначаюць тэрыторыю, мясцовасць, іх часткі; стан, працэс, дзеянне, яго вынік, спосаб (кірунак) дзеяння; працэс маўленча-мысленчай дзейнасці або яго вынік; псіхічны працэс, маральную якасць і г. д.

Сярод назваў арганізацый, якія паслужылі назвамі перыядычных выданняў, вылучаны і сістэматызаваны назвы прамысловых прадпрыемстваў, грамадскіх, культурна-асветніцкіх або літаратурных аб'яднанняў.

Ключавыя словы: прэсонім, назва перыядычнага выдання, лексіка-семантычныя асаблівасці, структурна-граматычныя асаблівасці.

V. M. Lukhverchyk

Belarusian State Pedagogical University named after Maxim Tank

**SINGLE-COMPONENT TITLES
OF BELARUSIAN PERIODICALS**

The article discusses the structural and semantic features of the one-component names of the Belarusian periodicals.

During the existence of the national periodical press, there were registered 517 nominations, which were related to mono-component presonyms. There were identified 11 lexico-semantic groups of words, also some single names that were used as the names of periodicals. The most widespread conclusions are «name / groups of people», «abstract concept of a person», «name of an organization».

The group of lexical units that is named by a person / group of people is varied. The names of a person are fixed in accordance with accepted standards of an employment, a profession, specifics of the enterprise, an employment indicators, a nationality, etc. The preference is given to the names / groups of people in accordance with the name or the type of industrial / labor enterprise, association; the name of the party, public organization, belief system, ideas, etc.

Abstract concepts are widely used to form single-component press names. The group of selected units is not homogeneous. Within its limits, separate subgroups are distinguished, which include units which designating a territory, a district, and their parts; a state, a process, an action, its result, method (direction) of the action; the process of the speech and mental activity or its result; the mental process, moral character, etc.

Among the names of the organizations which were the names of periodicals, there are the names of industrial enterprises, public, cultural, educational or literary associations.

Key words: presonyms, the name of magazine, lexical and semantic features, structural and grammatical features.

Уводзіны. Беларускамоўныя назвы перыядычных выданняў (прэсонімы) прадстаўлены больш чым 2000 найменнямі, адрознымі паміж сабой структурнымі, лексіка-семантычнымі

асаблівасцямі адзінак, што ўваходзяць у іх склад. Усю сукупнасць прэсонімаў паводле колькасці структурна-семантычных частак можна падзяліць на тры групы: монакампа-

нентныя, бікампанентныя і полікампанентныя найменні. Найбольш пашыранай з'яўляецца група бікампанентных прэсонімаў, якія складаюць 70% ад агульнай колькасці назваў перыядычных выданняў. Монакампанентныя адзінкі складаюць 24%, і толькі 6% належаць да полікампанентных намінацый.

У дадзеным артыкуле аналізуецца лексіка-семантычныя асаблівасці адзінак, што паслужылі аднакампанентнымі назвамі перыядычных выданняў.

Асноўная частка. Беларускамоўныя монакампанентныя прэсонімы прадстаўлены 517 найменнямі.

Намі прааналізаваны лексіка-семантычныя асаблівасці лексічных адзінак, якія выкарыстаны ў якасці монакампанентных прэсонімаў.

Вялікую групу складаюць прэсонімы, асновай для ўтварэння якіх паслужылі **назвы асобы / групы людзей**. Тут фіксуецца адзінкі, што называюць асобу / людзей паводле наступных прыкмет:

- **паводле назвы або тыпу прамысловага / працоўнага прадпрыемства, аб'яднання:** *Аўтазаводзец* (Мінск, 1993), *Белпрамбудавец* (Мінск, 1934) – перыядычнае выданне Белпрамбуда, *Варашылавец* (Мінск, 1929) – перыядычнае выданне Мінскага станказавода імя Варашылава, *Гастэлавец* (Мінск, 1957) – перыядычнае выданне калгаса імя Гастэлы Мінскага раёна, *Друкар* (Барысаў, 1931), *Калгаснік* (Жгунь, Чырвоная Слабада, 1931; Лоеў, 1932; Мазыр, 1938; Краснаполле, Целяханы, 1957), *Калгасніца* (Рагачоў, 1934), *Камінтэрнавец* (Гомель, 1928) – перыядычнае выданне фабрыкі «Камінтэрн», *Кімавец* (Віцебск, 1932) – перыядычнае выданне Віцебскай чулочна-трыкатажнай фабрыкі «КІМ», *Ленінец* (Мінск, 1930; Рагачоў, 1957; Заслаўе, 1958) – выданні МК ВКСГШБ імя Леніна, калгаса імя Леніна Рагачоўскага раёна, калгаса імя Леніна Заслаўскага раёна, *Прафінтэрнавец* (Віцебск, 1929) – перыядычнае выданне швейнай фабрыкі «Прафінтэрн», *Сталінец* (Дзяржынск, 1934) – перыядычнае выданне свінасаўгаса імя Сталіна Дзяржынскага раёна, *Шчаткомбавец* (Віцебск, 1932) – перыядычнае выданне Віцебскага шчаціннага камбіната імя Куйбышава і інш.;

- **паводле назвы або тыпу навучальнай установы:** *Гімназіст* (Віцебск, 2004; Мінск, 2005), *Завочнік-саўпартшколец* (Гомель, 1930) – перыядычнае выданне Усебеларускай завочнай саўпартшколы, *Камвузавец* (Віцебск, 1934) – перыядычнае выданне Віцебскага вярчэняга камвуза, *Ленінец* (Мінск, 1934) – перыядычнае выданне ВКУ імя Леніна, *Рабфакавец* (Барысаў, 1932) і інш.;

- **паводле прафесіі:** *Журналіст* (Мінск, 1959), *Музыкант* (Мінск, 2005), *Настаўнік* (Мінск, 1994), *Тэхнолаг* (Мінск, 1991), *Фрэзер* (Мінск, 1931), *Шахцёр* (Салігорск, 1965), *Эканаміст* (Мінск, 1992) і інш.;

- **паводле спецыфікі прадпрыемства:** *Лесаруб-сплаўшчык* (Мазыр, 1933), *Металіст* (Віцебск, 1933), *Метпрамавец* (Віцебск, 1928), *Панчошніца* (Віцебск, 1929), *Прадзільшчык* (Высачаны, 1938), *Трыкатажніца* (Віцебск, 1930; Гомель, 1991), *Футравік* (Жлобін, 1982);

- **паводле віду дзейнасці:** *Ганец* (Мінск, 1948), *Земляроб* (Вільня, 1928), *Кур'ер* (Мінск, 2000), *Назіральнік* (Крычаў, 1998), *Падарожнік* (Мінск, 1996), *Партызан* (Калінкавічы, Сураж, 1943), *Рыбак* (Мінск, 1995), *Сейбіт* (Мінск, 2000) і інш. У межах групы намі фіксуецца прэсонім з прыназоўнікам **на**, які ўжываецца для ўказання на чалавека, прадмет, на якія накіравана дзеянне [1, с. 200]: *На акупанта!* (Навагрудак, 1934);

- **паводле назвы партыі, грамадскай арганізацыі, сістэмы поглядаў, ідэй і пад:** *Большавік* (Вільня, 1924; Мінск, 1927; Капаткевічы, Любань, 1935; Мышанка, 1945; Драгічын, 1950), *Камсамолец* (Паперня, 1931), *Ленінец* (Плешчаніцы, 1938; Лагішын, 1944; Высокае, 1945; Браслаў, Ганцавічы, Давыд-Гарадок, 1950; Рыжковічы, 1957; Церахоўка, 1958; Талачын, 1960; Добруш, Камянец, 1962), *Камуніст* (Мікашэвічы, 1950; Бабруйск, 1954; Іванава, 1956; Жлобін, 1962; Мінск, 1993), *Сацыял-дэмакрат* (Магілёў, 2013), *Сталінец* (Магілёў, 1931; Бешанковічы, Орша, 1932; Нясята, Пухавічы, Сянно, 1933; Бягомль, Глуск, Гомель, Расоны, Сураж, 1934; Ветрына, Грэск, Добруш, Журавічы, 1935; Дамачава, Мікашэвічы, 1944; Арэхаўск, 1947; Новая мыш, Падсвілле, Смаргонь, Столін, 1950) і інш.;

- **паводле месца жыхарства:** *Віцьбічы* (Віцебск, 1991), *Дняпровец* (Рэчыца, 1962), *Зэльвяначка* (Зэльва, 2000), *Кіравец* (Кіраўск, 1935), *Правінцыялка* (Пінск, 2001), *Селянін* (Вільня, 1925);

- **паводле паказчыкаў працы:** *Перадавік* (Жодзіна, 1932), *Стаханавец* (Віцебск, 1930; Бабруйск, Церахоўка, 1938), *Ударнік* (Гомель, 1929; Барысаў, 1930; Жлобін, 1931; Сураж, 1933; Быхаў, Клімавічы, Крычаў, Мінск, Шклоў, 1934), *Ударніца* (Мінск, 1932);

- **паводле нацыянальнасці:** *Беларус* (Вільня, 1913), *Беларусачка* (Мінск, 1997);

- **паводле грамадзянскай актыўнасці / пазіцыі:** *Авангард* (Карма, 1938; Лунінец, 1943; Уваравічы, 1958; Буда-Кашалёва, 1962), *Актывіст* (Смілавічы, 1928), *Грамада* (Мінск, 1991, 1993; Гродна, 2002), *Патрыёт* (Ушачы, 1967);

- **паводле роднасці і сваяцтва:** *Дачушка* (Віцебск, 1989), *Сям'я* (Мінск, 1996);

• паводле ўзаемаадносін з іншымі асобамі: *Сяброўка* (Паставы, 2000);

• паводле ўнутраных якасцей: *Антыпод* (Мінск, 2001).

Фіксуюцца прэсонімы-кампазіты, заснаваныя на камбінацыі кампанентаў, адзін з якіх называе асобу паводле паказчыкаў працы (кампанент ударнік), другі – паводле спецыфікі прадпрыемства: *Будаўнік-ударнік* (Гомель, 1931), *Свінар-ударнік* (Мінск, 1931), *Ударнік-хлебавік* (Мінск, 1931), *Ударнік-лугавод* (Палата, 1932), *Ударнік-свінавод* (Жлобін, 1935), *Ударнік-сувязіст* (Гомель, 1934; Крычаў, 1932), *Віду дзейнасці*: *Кавалерыст-ударнік* (Мінск, 1931), або назвы грамадскай арганізацыі, сістэмы поглядаў, ідэй і пад.: *Камсамолец-ударнік* (Мінск, 1932).

Шырока прадстаўлены прэсонімы, утвораныя на аснове назвы арганізацыі. Так, у якасці прэсонімаў выкарыстаны назвы прамысловых прадпрыемстваў: *Аўтадор* (Мінск, 1933), *Дзіва* (Слуцк, 1995), *Еўрапорт* (Клецк, 2000), *Камунарка* (Мінск, 1930), *Крыніца* (Мінск, 2009), *Уладар* (Барысаў, 2011) і інш.; грамадскіх, культурна-асветніцкіх або літаратурных аб'яднанняў: *Барвы* (Паставы, 2004), *Бацькаўшчына* (Гродна, 1919), *Крыўя* (Мінск, 1994), *Маладняк* (Мінск, 1923), *Польмя* (Мінск, 1922), *Нерухомасць* (Мінск, 1995), *Ратаванне* (Мінск, 2000), *Філаматы* (Мінск, 1999) і інш. Радзей сустракаюцца адзінкі, асновай для ўтварэння якіх паслужылі назоўнікі, што паказваюць на тып арганізацыі, аб'яднання: *Гута* (Барысаў, 1929), *Кнігарня* (Мінск, 1988), *Універсітэт* (Мінск, 2006), *Царква* (Брэст, 1995). У межах групы фіксуюцца прэсонімы з прэпазіцыйным прыназоўнікам *за*: *За калгас* (Рэчыца, 1930), *За калгасы* (Пухавічы, 1930). Тут і далей прыназоўнік *за* ўжываецца пры ўказанні на чалавека, якую-небудзь справу і г. д., з мэтай забеспячэння (захавання) дабрабыту якіх ажыццяўляецца дзеянне.

Фіксуюцца назвы перыядычных выданняў, намінацыйнай асновай для якіх паслужылі *тапонімы*. Вылучаны прэсонімы, утвораныя на базе назвы краіны, тэрыторыі: *Беларусь* (Мінск, 1905; Гродна, Мінск, 1919; Мінск, 1944), *Брэст* (Брэст, 1958), *Вяснянка* (Мінск, 1990) – перыядычнае выданне Фрунзенскага раёна г. Мінска¹, *Задняпроўе* (Орша, 2000), *Магілёўшчына* (Магілёў, 1991), *Надзвінне* (Палацк, 1926), *Палессе* (Гомель, 1996); *ракі*: *Крывінка* (Старыя Ранчыцы, 2005), *Куцейна* (Орша, 1998), *Нёман* (Вільня, 1932), або *возера*: *Свіцязь* (Гродна, 1994).

¹ Вяснянка – мікрараён г. Мінска, які ўваходзіць у склад Фрунзенскага раёна.

У аснову намінацыі невялікай групы прэсонімаў былі пакладзены антрапонімы. Фіксуюцца адзінкі, дзе ў якасці назваў перыядычных выданняў выкарыстоўваюцца *жаночае ўласнае імя*: *Валянціна* (Лельчыцы, 2002), або *ўласныя імёны рэлігійных, гістарычных або літаратурных асоб*: *Меркурый* (Мінск, 1995) – перыядычнае выданне Беларускай гандлёва-прамысловай палаты², *Несцерка* (Горкі, 2003), *Пярун* (Вільня, 1926), *Рагнеда* (Салігорск, 1993), *Саламея* (Гродна, 1998).

На аснове лексем, якія абазначаюць рэаліі *жывёльнага і расліннага свету*, заснаваны наступныя прэсонімы: *Авадзень* (Вільня, 1924), *Бярозка* (Мінск, 1945), *Калоссе* (Вільня, 1935), *Краніва* (Вільня, 1912), *Пралеска* (Мінск, 1991), *Першацвет* (Мінск, 1992), *Шыпынына* (Паставы, 2001) і інш. Некаторыя назвы выданняў маюць сімвалічнае значэнне. У прыватнасці, прэсонім *Атава* (Гомель, 1994) тлумачыцца наступным чынам: «Атава – трава, якая вырастае на месцы скошанай у той жа год. Упарта імкнецца да неба сваімі зялёнымі парасткамі, заклікаючы ўсіх, хто знаходзіцца побач зь ёй, да жыцця. Атава – гэта тая моладзь, якая сёння ажыўляе за 70 год знявечанае цела айчыны. Асабліва ўскладнены падзеі тых, хто не толькі адраджае спадчыну па словах, але і сваім жыццём, пазыцыяй» [2, с. 1]. Намінацыя *Асва* (Вільня, 1934) утворана шляхам моўнай гульні ад назоўніка *аса*, што мы разумеем з першых старонак выдання: «Дарагія чытачы! Не аднаму з вас трапілася адчуць джала асвы. Непрыемная рэч...» [3, с. 1].

Вялікую і разнастайную групу складаюць назвы перыядычных выданняў, утвораныя на базе *абстрактных паняццяў*. У межах лексіка-семантычнага поля абстрактных паняццяў, якія паслужылі назвамі перыядычных выданняў, вылучаны наступныя лексіка-семантычныя групы.

1. Прэсонімы, утвораныя на базе лексем, якія называюць *тэрыторыю, мясцовасць, іх частку*: *Бацькаўшчына* (Германавічы, 2000), *Гасцінец* (Гарадок, 2012), *Далягляд* (Віцебск, 2000), *Крэсы* (Віцебск, 2000), *Мястэчка* (Радунь, 2000), *Панарама* (Мінск, 1993; Асіповічы, 2001), *Плошча* (Пінск, 1997), *Правінцыя* (Барысаў, 1995), *Прысталічча* (Мінск, 2007), *Радзіма* (Глуск, 1991), *Рэспубліка* (Гродна, Мінск 1991), *Сталіца* (Мінск, 1994) і інш.

2. Прэсонімы, заснаваныя на лексемах, што абазначаюць *стан / працэс / дзеянне*: *Авацыя* (Маладзечна, 2003), *Адраджэньне* (Мінск, 1922), *Асвета* (Мінск, 1924), *Выбар* (Віцебск, 1991), *Выратаванне* (Мінск, 1995), *Змаганне* (Мінск, 1920, 1924), *Імкненне* (Мінск, 1997), *Крыгалом* (Вільня, 1935), *Напагатове* (Мінск,

² У старажытнарымскай міфалогіі Меркурый – бог гандлю і прыбытку.

1933), *Праца* (Вільня, 1927; Кобрын, 1954; Зэльва, 1967; Мінск, 1989), *Росквіт* (Мінск, Полацк, 1927), *Свабода* (Мінск, 1902; Лябёдка, 1903; Мінск, 1990) і інш., **іх вынік, спосаб (накірунак) дзеяння**: *Басанож* (Мінск, 2005), *Наперад* (Вільня, 1929), *Перамога* (Мінск, 1933; Саколка, 1939; Антопаль, Баранавічы, Бялынічы, Новая мыш, Смаргонь, 1944; Целяханы, 1945; Дзятлава, 1965), *Пераможам* (Мінск, 1933), *Разам* (Гродна, 2000), *Уперад* (Ліда, 1939; Навінкі, 1957; Чэрвень, 1962) і інш. Вылучаны прэсонімы у структуры з прыназоўнікамі: 1) **да**, які паказвае на тое, да чаго заклікаюць: *Да злучэння* (Вільня, 1932), *Да працы* (Вільня, 1928); 2) **за**: *За вучобу* (Слуцк, 1930), *За калектывізацыю* (Чашнікі, Халопенічы, 1930; Багушэўск, Старыя Дарогі, 1931; Нароўля, 1932), *За свабоду* (Падсвілле, 1943), *За перамогу* (Ружаны, 1953), *За працу* (Вільня, 1928), *За прышынства* (Барысаў, 1932) і інш.; 3) **на**, які служыць для ўказання на стан, у якім што-небудзь знаходзіцца [1, с. 196]: *На варце* (Мінск, 1930), *На ўздыме* (Капыль, 1958).

3. Прэсонімы, утваральнай базай для якіх паслужылі субстантывы, што называюць (абазначаюць) **перыяд часу**. Тут фіксуецца адзінкі, якія называюць **месяц** або **гістарычную падзею**: *Верасень* (Мінск, 2009), *Кастрычнік* (Івацэвічы, 1965); абазначаюць **час сутак**: *Дзяніца* (Шчучын, 1992; Ляхавічы, 2002), *Зара* (Брэст, 1939; Ваўкавыск, 1940; Мазыр, 1954; Клічаў, 1956; Бешанковічы, Буда-Кашалёва, 1957; Кіраўск, 1962), *Раніца* (Вільня, 1921; Маладзечна, 1990; Мінск, 1994), *Світанак* (Асіповічы, 2000), *Світанне* (Клімавічы, 1926; Вільня, 1930), **кароткі прамежак часу**: *Момант* (Вільня, 1924).

4. Прэсонімы, утварэння на базе лексічных адзінак, што паказваюць на **галіну навукі, сферу дзейнасці чалавека**: *Будаўніцтва* (Мінск, 1999), *Геаграфія* (Мінск, 2013), *Дэфекталогія* (Мінск, 1995), *Мастацтва* (Мінск, 1992), *Навука* (Мінск, 2015), *Псіхалогія* (Мінск, 1995), *Статыстыка* (Мінск, 1929), *Фізіка* (Мінск, 2013), *Экалогія* (Мінск, 2008) і інш.

5. Прэсонімы, у аснову якіх была пакладзена **спецыфічная тэрміналогія** пэўнай галіны навукі. У прыватнасці, фіксуецца назвы перыядычных выданняў, утваральнай базай для якіх паслужылі адзінкі, што належаць да тэрмінаў **лінгвістыкі**: *Абзац* (Мінск, 2004), *Дзяслоў* (Мінск, 2002), *Палілог* (Мінск, 1998); *Палітсест* (Полацк, 2000); **геаграфіі**: *Літасфера* (Мінск, 1994); **палеаграфіі**: *Заклучка* (Гомель, 1932); **паліграфіі**: *Ратацыя* (Гомель, 1928) – перыядычнае выданне Чырвонасцяжскай фабрыкі «Палесдрук»; **культуралогіі**: *Артэфакт* (Мінск, 2014) – навукова-метадычны часопіс Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў і інш.

6. Прэсонімы, матываваныя назоўнікамі, якія абазначаюць **працэсы маўленча-мысленай дзейнасці або іх вынікі**: *Гоман* (Вільня, 1916; Мінск, 2006), *Дыялог* (Баранавічы, 1994; Мінск, 2002), *Заклік* (Мінск, 1933), *Покліч* (Вільня, 1927), *Прывітанне* (Мінск, 1993), *Размова* (Брэст, 1991).

Сярод іншых прэсонімаў, утвораных на базе абстрактных паняццяў, вылучаны адзінкі, якія абазначаюць **псіхічныя працэсы, маральныя якасці**: *Годнасць* (Мінск, 1993), *Любоў* (Ліда, 1991), *Сумленне* (Глуск, 1993; Слуцк, 1990), называюць **грамадска-эканамічную фармацыю**: *За камунізм* (Міёры, Паставы, 1950; Барысаў, 1952; Капаткевічы, 1953; Грэск, 1956; Крупкі, 1957; Глыбокае, 1958; Дуброўна, 1960; Калінкавічы, 1962; Бераставіца, 1967), **культурна-гістарычныя архетыпы**: *Пагоня* (Баранавічы, 1941; Лепель, 1989; Гродна, 1992), *Спадчына* (Мінск, 1989), адлюстроўваюць катэгорыю **ўзросту** або **ацэначнасці**: *Малодосць* (Мінск, 1953), *Праўда* (Вільня, 1924), а таксама лексемы з наступным значэннем:

- «сукупнасць звестак, якія раскрываюць аб'ектыўныя заканамернасці жыцця» [4, с. 138]: *Веды* (Мінск, 1997)

- «самастойны пачын, унутранае імкненне да новых форм дзейнасці; прадпрымальнасць» [4, с. 321]: *Ініцыятыва* (Салігорск, 1998, 2000);

- «кірунак у якой-небудзь сферы дзейнасці» [4, с. 602]: *Плынь* (Мінск, 1998);

- «напрамак дзейнасці, развіцця чаго-небудзь, спосаб дзеяння» [4, с. 939]: *Шлях* (Брэст, 1994; Вільня, 1932) і інш.

Невялікая група прэсонімаў аб'яднана намі на аснове агульнай семы «*святло*», якая, на наш погляд, з'яўляецца вырашальнай пры намінацыі перыядычнага выдання. Тут фіксуецца адзінкі, якія абазначаюць (называюць) **будынак або яго частку**: *Акно* (Мінск, 1992), *Маяк* (Буда-Кашалёва, 1958; Бабруйск, Гомель, 1962; Барысаў, 1990), *Пралом* (Вільня, 1932); **прыродную з'яву**: *Зорка* (Мінск, 1919), *Зоркі* (Мінск, 1921), *Звязда* (Мінск, 1917; Браслаў, Навагрудак, 1939; Мінск, 1942; Варапаева, 1944; Жалудок, Мацеўчукі, 1950; Паставы, 1962), *Маланка* (Вільня, 1926), *Польмя* (Карэлічы, 1965) і інш.; **прадмет быту**: *Светач* (Орша, 2001).

Невялікая група прэсонімаў заснавана на адзінках, якія абазначаюць **тып інфармацыйнага выдання**: *Веснік* (Бабруйск, 1994), *Газета* (Барысаў, 1941), *Дэкаднік* (Мінск, 1931), *Еўра-бюлетэнь* (Мінск, 2012), *Запіскі* (Горкі, 1928), *Навінкі* (Мінск, 1998), *Навіны* (Мінск, 1998).

Шэраг намінацый утвораны на аснове адзінак, якія абазначаюць **прадмет / аб'ект працы і быту**: *Верацяно* (Лёзна, 1934), *Молат* (Віцебск, 1929; Клімавічы, 1944), *Паганялка* (Орша,

1931), *Плуг* (Мінск, 1925), *Саха* (Вільня, 1912), *Тачыла* (Орша, 1924), *Тэлескоп* (Ліда, 1997), *Трактар* (Дзяржынск, 1930), *Цягнік* (Полацк, 1928).

Назвы перыядычных выданняў *Званьніца* (Заслаўе, 1993), *Ратуша* (Гомель, Магілёў, 1990) утвораны на аснове назоўнікаў, што абазначаюць *будынак*.

Шэраг прэсонімаў, якія з'яўляюцца перыядычнымі выданнямі прадпрыемстваў, заводаў і г. д., заснаваны на лексемах, што паказваюць на *мэту дзейнасці прадпрыемства*. Субстантывы, якія ўжываюцца ў структуры названых прэсонімаў, абазначаюць прадукцыю розных галін прамысловасці: *За торф* (Асінаўска, 1932; Гомель, 1936) – перыядычны выданні прадпрыемства «Асінторф», торфавода «Большавік»; *За трактар* (Дзяржынск, 1934) – перыядычнае выданне Дзяржынскай МТС; *За ўражэй* (Нясвіж, 1957) – перыядычнае выданне калгаса «Новае жыццё» Нясвіжскага раёна; *За цэмент* (Крычаў, 1932) – перыядычнае выданне Крычаўскага цэмзавода; *За энергію* (Мінск, 1935) – перыядычнае выданне Мінскай ГЭС № 2 і пад.

Іншыя адзінкавыя монакампанентныя прэсонімы прадстаўлены лексемамі, якія абазначаюць *орган упраўлення*: *Магістрат* (Віцебск, 1999), *назву гульні*: *Шахматы* (Мінск,

2003), *частку цела чалавека*: *Рукі* (Мінск, 2006) і інш. Назва газеты *Рукі* (Мінск, 2006) даволі сімвалічная, яна суадносіцца з імкненнем рэдакцыяй перыядычнага выдання перадаць «з рук у рукі» тое, што падаецца ім цікавым, «кузяць у горстку» разнастайныя з'явы ліцэйскага (і не толькі) жыцця і данесці гэта да чытачоў з дапамогай роднай мовы [5, с. 1].

Заклучэнне. Аналіз лексічных адзінак, якія выкарыстоўваюцца ў якасці монакампанентных прэсонімаў, дазволіў вылучыць шэраг лексікасемантычных груп слоў, якія былі выкарыстаны для намінацыі перыядычных выданняў:

- назва асобы / групы людзей – 193 адзінкі (37,3%);
- абстрактнае паняцце – 187 (36,4%);
- назва арганізацыі – 24 (4,6%);
- рэаліі жывёльнага і расліннага свету – 21 (4,3%);
- адзінкі, аб'яднання семай «святло» – 26 (5%);
- тапонімы – 12 (2,3%);
- прадметы / аб'екты працы і быту – 17 (3,2%);
- мэта дзейнасці прадпрыемства – 9 (1,7%);
- тып інфармацыйнага выдання – 7 (1,3%);
- тып арганізацыі, аб'яднання – 7 (1,3%);
- уласнае імя – 6 (1,1%);
- іншыя – 8 (1,5%).

Спіс літаратуры

1. Объяснительный словарь русского языка / Государственный институт русского языка им. А. С. Пушкина. 2-е изд., испр. М.: Астрель, 2003. 421 с.
2. Атава: газета / Гомельская філія БГАКЦ. Гомель, 1994. № 1. 4 с.
3. Асва: двухтыднёвік грамадскага гумару і сатыры / Бібліятэка Акадэміі навук Літвы імя Урублеўскіх. Вільня, 1934. № 1. 4 с.
4. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы / уклад.: І. Л. Капылоў [і інш.]; пад рэд. І. Л. Капылова. Мінск: БелЭн, 2016. 968 с.
5. Рукі: першая беларускамоўная Ліцэйская газета / Ліцэй Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Мінск, 2006. № 1. 24 с.

References

1. *Ob'yasnitel'nyy slovar' russkogo yazyka* [Explanatory dictionary of the Russian language]. Moscow, Astrel Publ., 2003. 421 p.
2. *Atava: gazeta* [Atava: newspaper]. Gomel, 1994, no. 1. 4 p.
3. *Asva: dvukhtydnovik gramadskaga gumaru i satyry* [Asva: fortnight, the largest social humor and satire]. Vilnya, 1934, no. 1, 4 p.
4. *Tlumachal'ny slounik bjelaruskay litaraturnay movy* [Explanatory dictionary of the Belarusian literary language], cont.: I. L. Kapylov [et al.]; ed. by I. L. Kapylova. Minsk, BelEn Publ., 2016. 968 p.
5. *Ruki: pyershaya byelaruskamownaya Litseyskaya gazyeta* [Hands: the first Belarusian-language Lyceum newspaper]. Minsk, 2006, no. 1, 24 p.

Інфармацыя пра аўтара

Лухверчык Вікторыя Міхайлаўна – магістр педагагічных навук, выкладчык кафедры мовазнаўства і лінгвадыдактыкі. Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка (220030, г. Мінск, вул. Савецкая, 18, Рэспубліка Беларусь). E-mail: simonovich.viktorija@mail.ru

Information about the author

Lukhverchyk Victoriya Mikhaylauna – Master of Pedagogics, lecturer, the Department of Linguistics and Linguodidactics. Belarusian State Pedagogical University named after Maxim Tank (18, Savetskaya str., 220030, Minsk, Republic of Belarus). E-mail: simonovich.viktorija@mail.ru

Паступіў 07.09.2020